

M
A
A
N
G
L
O
E
D

Van Michael Chabon verscheen eveneens bij Ambo|Anthos uitgevers

De geheimen van Pittsburgh
Een modelwereld: verhalen
Wonderboys
De wonderlijke avonturen van Kavalier & Clay
Zoon van de wolvenman
Zomerland
De jiddische politiebond
Heren van de weg
Handboek Man
Telegraph Avenue

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de nieuwste boeken van
Ambo|Anthos uitgevers via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

MICHAEL

CHABON

M
A
N
G
L
O
D

ROMAN

AMBO IANTHOS
AMSTERDAM

VERTAALD DOOR GERDA BAARDMAN,
JAN DE NIJS EN TJADINE STHEEMAN

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een werkbeurs van
het Nederlands Letterenfonds

ISBN 978 90 263 3777 2

© 2016 Michael Chabon

© 2017 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Gerda Baardman, Jan de Nijs en Tjadine Stheeman

Oorspronkelijke titel *Moonglow*

Oorspronkelijke uitgever HarperCollins Publishers

Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam

Omslagillustratie © Adalis Martinez

Foto auteur © Benjamin Tice Smith

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Voor hen, serieus

Vorhen

Eigenlijk heeft de maan geen donkere kant. De maan is gewoon helemaal donker.

- Wernher von Braun

Noot van de auteur

Bij de voorbereiding van deze memoires heb ik me aan de feiten gehouden, behalve als de feiten weigerden zich te conformeren aan herinnering, narratief doel of de waarheid zoals ik die graag begrijp. Als ik me vrijheden heb veroorloofd met betrekking tot namen, data, plaatsen, gebeurtenissen en gesprekken of met de identiteit, de motieven en de onderlinge relaties van familieleden en historische personages, verzeker ik de lezer dat ik dat met gepaste overgave heb gedaan.

NOW! THE MISSILE YOU CAN FLY!
AN EXACT 1/20th SCALE MODEL OF U. S. NAVY'S
Aerobee-Hi research rocket

Entire Missile Returns Safely by Parachute

- 4 years to develop, \$50,000 production tooling
- Missile and rocket motor tested at U.S. White Sands Proving Grounds
- Rocket motor (pound of thrust every 2 seconds) classified safe "propellant device" by I.C.C.
- Rises 1,000 feet at 150 mph, ejects parachute for safe return
- Applauded by scientists & engineers as the answer to safe model rocketry
- Cape Canaveral in miniature — Educational, reliable, unique

15,000 man hours of engineering research went into development of this incredible 1/20th scale model of the U. S. Navy's Aerobee-Hi missile which will zoom up 1,000 feet (at 150-200 mph), eject a parachute from its soft vinyl nose cone, lower itself safely to earth. It takes 5 minutes to re-pack chute, install a new motor, and missile is ready for flight again. Solid fuel rocket motor—classified safe by I.C.C.—was introduced with missile in a feature article in *Mechanix Illustrated Magazine*. Easily assembled, kit contains all necessary materials, includes 6 rocket motors and single rail launcher for \$9.95 ppd. Scaled, 42" high all-steel launching tower—adjustable over 10° arc for wind correction—in complete kit, \$9.95 ppd. Additional motors—6 for \$2.95 ppd. *Money back guarantee.*

CIS CHABON SCIENTIFIC CO.
1308B LINCOLN BUILDING, 60 EAST 42nd STREET, NEW YORK 17

ESQUIRE: December 353

Advertentie, *Esquire*, oktober 1958

Zo heb ik het verhaal gehoord. Toen Alger Hiss uit de gevangenis kwam, kon hij moeilijk aan een baan komen. Hij had aan Harvard rechten gestudeerd, bij Oliver Wendell Holmes op kantoor gewerkt en een bijdrage geleverd aan het opstellen van het Handvest van de Verenigde Naties, maar hij was ook veroordeeld wegens meened en was berucht als werktuig van het wereldwijde communisme. Hij had zijn memoires gepubliceerd, maar die waren saai en niemand wilde ze lezen. Zijn vrouw was bij hem weggegaan. Hij was blut en wanhopig. Uiteindelijk kreeg een van de vrienden die hij nog over had medelijden met de stumper en boorde zijn connecties aan. Hiss werd in dienst genomen door een bedrijf in New York dat een modieus soort haarspeldje van lussen pianosnaar maakte en verkocht. Feathercombs Inc. was goed van start gegaan, maar zat nu in zwaar weer doordat een grotere concurrent die hun ontwerpen namaakte, hun merkenrecht schond en artikelen onder de prijs op de markt bracht. De verkoop was sterk afgenomen. De salarissen konden maar net worden betaald. Om Hiss te kunnen aannemen, moest iemand anders worden ontslagen.

In een verslag van de arrestatie van mijn grootvader in *The Daily News* van 25 mei 1957 wordt hij door een niet met name genoemde collega beschreven als 'het stille type'. Voor zijn collega-verkopers bij Feathercombs was hij een vilthoed aan de kapstok in de hoek. Hij was de hardstwerkende maar minst presterende medewerker van de verkoopafdeling. In zijn lunchpauze zonderde hij zich af met een boterham en de nieuwe *Sky and Telescope* of de *Aviation Week*. Men wist dat hij in een Crosley reed, een

buitenlandse vrouw en een puberdochter had en ergens diep in Bergen County woonde. Voor zijn arrestatie had mijn grootvader twee keer indruk op zijn collega's gemaakt. Midden onder de vijfde wedstrijd van de World Series van 1956 hield de radio op kantoor er ineens mee op, waarop mijn grootvader hem repareerde met een buisje dat hij uit de telefooncentrale had gesloopt. En een copywriter van Feathercombs meldde een keer dat hij mijn grootvader tegen het lijf was gelopen bij het Paper Mill Playhouse in Millburn, waar de buitenlandse echtgenote nota bene de hoofdrol, Serafina, speelde in *De getatoëerde roos*. Verder wist niemand veel over mijn grootvader en zo leek hij het ook graag te willen houden. Hij glimlachte weleens, maar lachte nooit. Als hij er al een politieke mening op nahield – of wat voor mening dan ook – bleef die op de burelen van Feathercombs Inc. onbekend. Men meende dat het moreel onder het personeel er niet onder zou lijden als hij werd ontslagen.

Even na negen op de ochtend van de vierentwintigste hoorde de directeur van Feathercombs lawaai op de gang bij zijn kamer, waar een schrandere meisje was neergepoot om schuldeisers en belastinginspecteurs tegen te houden. Een mannenstem sprak op een dringende toon die al snel aanzwol tot woede. De intercom op het bureau van de directeur zoemde en zoemde weer. Hij hoorde gerinkel van brekend glas. Het klonk als een telefoon waar de hoorn op wordt neergeknald. Voordat hij kon opstaan om te kijken wat er aan de hand was, stormde mijn grootvader de kamer in. Hij zwaaide met een zwarte hoorn (in die tijd een stomp voorwerp) met een meter rafelig snoer eraan.

Eind jaren dertig had mijn grootvader, als hij zijn geld niet bij elkaar sjacherde met biljarten, een vierjarige technische opleiding gevolgd, die hij bekostigde door voor het warenhuis Wanamaker's piano's te bezorgen. Zijn schouders vulden de hele deuropening. Zijn kroezende haar had zich aan de dagelijkse portie Brylcreem ontworsteld en deinde boven op zijn hoofd. Zijn gezicht was zo rood aangelopen dat hij wel verbrand leek. 'Ik heb nog nooit iemand zó kwaad gezien,' zei een ooggetuige tegen de verslaggever van de *News*. 'De rook kwam zowat uit zijn oren.'

De directeur van Feathercombs ontdekte tot zijn verbazing dat hij zijn goedkeuring had gegeven voor het ontslag van een gevaarlijke gek. 'Wat is hier aan de hand?' vroeg hij.

Dat was een zinloze vraag en mijn grootvader verwaardigde zich dan ook niet hem te beantwoorden; hij trapte niet graag open deuren in. De

meeste vragen die mensen stelden dienden volgens hem vooral om loze ruimte op te vullen, je in je bewegingsvrijheid te beperken en je energie en aandacht af te leiden. Maar goed, mijn grootvader en zijn emoties hadden nooit echt met elkaar overweg gekund. Hij greep het rafelige uiteinde van het telefoonsnoer. Hij wikkelde het twee keer om zijn linkerhand.

De directeur probeerde op te staan, maar zijn benen raakten in de beenruimte onder zijn bureau in elkaar verstrikt. Zijn stoel schoot onder hem uit en viel met ratelende wieltjes om. Hij slaakte een kreet. Een sappig geluid, bijna jodelend. Mijn grootvader stortte zich op de directeur, die zijn gezicht naar het raam draaide, dat uitzag over East Fifty-seventh Street. Hij had net genoeg tijd om te zien dat de voorbijgangers zich beneden op de stoep leken te verzamelen.

Mijn grootvader sloeg het telefoonsnoer om de nek van de directeur. Hij had nog een minuut of twee voordat de raket van zijn woede door zijn brandstof heen zou zijn en weer naar de aarde zou terugvallen. Dat was ruimschoots genoeg. In de Tweede Wereldoorlog had hij met een garrot* leren werken. Hij wist dat wurgen, mits goed uitgevoerd, weinig tijd kostte.

15

‘O god,’ zei de secretaresse, Miss Mangel, die te elfder ure op het toneel verscheen.

Ze had snel gereageerd toen mijn grootvader haar kamer in was komen stormen, waarbij hij, zo herinnerde ze zich later, een geur van brandend hout verspreidde. Ze was erin geslaagd twee keer op de zoemer te drukken voordat mijn grootvader de telefoonhoorn uit haar hand griste. Hij pakte de intercom. Hij rukte het snoer van de hoorn uit het toestel.

‘Dat zult u moeten vergoeden,’ zei Miss Mangel.

Toen mijn grootvader tweeëndertig jaar later zijn verhaal vertelde, zette hij een bewonderend vinkje achter de naam van Miss Mangel, maar toen zijn raket nog maar halverwege zijn opwaartse vlucht was, klonken haar woorden hem als een provocatie in de oren. Hij smiet het intercomtoestel door het raam van Miss Mangels kantoortje naar buiten. Het gerinkel dat de directeur had gehoord, was de intercom, die door een spinnenweb van glas naar de straat zeilde.

Miss Mangel hoorde een verontwaardigde kreet opstijgen en keek uit het raam. Op de stoep zat een man in een grijs pak omhoog te kijken. Er zat

* Een stuk pianosnaar, nota bene, doorgaans verborgen in een schoenveter.

bloed op zijn ronde linkerbrillenglas. Hij lachte.* Er bleven mensen staan om hem te helpen. De portier kondigde aan dat hij de politie ging bellen. Op dat moment hoorde Miss Mangel de kreet van haar baas. Ze wendde zich af van het raam en rende zijn kamer in.

Op het eerste gezicht leek het vertrek leeg. Toen hoorde ze een schoen op de linoleumvloer tikken, een keer, nog een keer. Het achterhoofd van mijn grootvader kwam even boven het bureau uit en verdween weer. De dappere Miss Mangel ging achter het bureau kijken. Daar lag haar baas op zijn buik op de geboende vloer. Mijn grootvader zat schrijlings voorovergebogen op de rug van de directeur en trok de garrot strak. De directeur spartelde, maaide om zich heen en probeerde zich om te draaien. Het enige geluid in de kamer was dat van de neuzen van zijn Corduaans leren instappers tegen het linoleum.

16 Miss Mangel griste een briefopener van het bureau van de directeur en ramde hem in de linkerschouder van mijn grootvader. Jaren later verdien- de ze daarmee in zijn ogen nog een extra waardere-nd vinkje.

De punt van de briefopener drong maar een centimeter in het vlees, maar het metaal blokkeerde een meridiaan die de woedestroom van mijn grootvader op gang hield. Hij gromde. ‘Het leek wel alsof ik wakker werd,’ zei hij toen hij me dat deel van het verhaal voor de eerste keer vertelde, in de laatste week van zijn leven. Hij bevrijdde de hals van de directeur van het snoer. Hij moest het lostrekken uit de groeven die het in zijn eigen linkerhand had gedrukt. De hoorn kletterde op de grond. Met een voet aan weerskanten van de directeur stond hij op en hij deed een stap terug. De directeur draaide zich op zijn rug, hees zich in zithouding en schoof op zijn billen achterwaarts een nis tussen twee archiefkasten in. Snikkend hapte hij naar lucht. Toen zijn gezicht tegen de grond was geslagen, had hij op zijn onderlip gebeten en nu waren zijn tanden roze gekleurd.

Mijn grootvader draaide zich om naar Miss Mangel. Hij plukte de brief-

* Mijn grootvader wist alleen dat de man die hij per ongeluk op zijn hoofd had geraakt – gelukkig had de intercom zijn schedel alleen maar geschampt – geen aan- gifte had gedaan. *The Daily News* identificeerde het slachtoffer als Jiri Nosek, hoofd van de Tsjechoslowaakse delegatie bij het verheven instituut bij de oprichting waarvan Alger Hiss betrokken was geweest. ‘Dit is de eerste keer dat de hoogge- plaatste Rode functionaris door een vliegende telefoon is getroffen,’ meldde *The News* met een stalen gezicht om te vervolgen: ‘Nosek zei dat hij zich als rechtgeaar- de Tsjech verplicht achtte alles weg te lachen wat hem niet noodlottig is geworden.’

opener uit zijn schouder en legde hem op het bureau van de directeur. Als zijn driftaanvallen zakten, zag je het berouw altijd meteen als zeewater in zijn ogen stromen. Zijn armen vielen langs zijn lijf.

‘Vergeef me,’ zei hij tegen Miss Mangel en de directeur. Waarschijnlijk zei hij het ook tegen mijn moeder, die toen veertien was, en tegen mijn grootmoeder, al zou men kunnen aanvoeren dat zij evenveel schuld had als mijn grootvader zelf. Er was weinig hoop op vergiffenis, maar mijn grootvader klonk niet alsof hij die verwachtte of zelfs hoopte te vinden.

Aan het eind van het leven van mijn grootvader kreeg hij van zijn arts een sterk hydromorfon tegen de pijn door zijn botkanker. Rond die tijd sloegen veel Duitsers gaten in de Berlijnse Muur en ik ging naar mijn grootvader om afscheid te nemen, juist op het moment dat de Dilaudid een zachte hamer op zijn gebruikelijke zwijgzaamheid liet neerdalen: er stroomde een verslag van zijn tegenspoed, zijn dubbelzinnige successen, zijn wapenfeiten en zijn falende timing en moed naar buiten. Hij lag al haast twee weken op de logeerkamer bij mijn moeder en toen ik in Oakland aankwam, kreeg hij al bijna twintig milligram per dag. Vrijwel meteen, zodra ik me op de stoel naast zijn bed liet zakken, begon hij te praten. Het leek wel alsof hij op mijn komst had gewacht, al denk ik nu dat hij gewoon wist dat zijn tijd bijna op was.

17

De herinneringen kwamen er zonder herkenbare volgorde uit, afgezien van de eerste, die ook de oudste was.

‘Heb ik je weleens verteld dat ik een keer een klein katje uit het raam heb gegooid?’ vroeg hij vanaf zijn wollige palliatieve wolk.

Ik zei op dat moment maar niet dat hij me tot dan toe bitter weinig over zijn leven had verteld en ook later, voordat hij voorgoed in zijn wolk wegzakte, heb ik hem daar niet meer mee geconfronteerd. Ik moest het verhaal over de aanval op de directeur van Feathercombs Inc. nog vernemen, dus ik kon hem er niet op wijzen dat me in zijn autobiografie een patroon van defenestratie begon op te vallen. Later, toen hij uiteindelijk aan Miss Mangel, de intercom en de Tsjechische diplomaat toekwam, besloot ik maar van die wijsneuzige opmerking af te zien.

‘Was-ie dood?’ vroeg ik.

Ik zat een bakje Jell-O met frambozensmaak te eten. Dat was het enige

waar hij nog trek in had, afgezien van een paar lepels van de kippensoep die mijn moeder volgens het recept van mijn overleden, in Frankrijk geboren en getogen grootmoeder voor hem klaarmaakte; er moest een scheut Citroensap in om de smaak te verfrissen. Zelfs de Jell-O wekte nog nauwelijks zijn belangstelling. Er was meer dan genoeg over.

‘Het was op tweehoog,’ zei mijn grootvader. ‘In *Philadelphia*,’ voegde hij eraan toe, alsof zijn geboortestad bekendstond om zijn keiharde stoepen.

‘Hoe oud was je toen?’

‘Drie, vier.’

‘Jezus. Waarom deed je dat in godsnaam?’

18 Hij stak zijn tong uit, een keer, twee keer. Dat deed hij om de paar minuten. Vaak zag het eruit alsof hij een spottend oordeel velde over iets wat je hem net had verteld, maar het was alleen een bijwerking van zijn medicatie. Zijn tong was bleek en had een vleug, als suède. Dankzij een paar gekoesterde demonstraties uit mijn kinderjaren wist ik dat hij met het puntje van zijn tong het puntje van zijn neus kon aanraken. Door het raam van mijn moeders logeerkamer zag ik dat de lucht boven de East Bay net zo grijs was als de stralenkrans van haar om zijn zongebruinde gezicht.

‘Nieuwsgierigheid,’ besloot mijn grootvader. Hij stak zijn tong uit.

Ik zei dat de Engelse taal een uitdrukking kent die waarschuwt voor nieuwsgierigheid, die met name voor katten schadelijk kan zijn.

Als kind woonde mijn grootvader met zijn ouders, de vader van zijn vader en zijn kleine broertje Reynard – mijn moeders oom Ray – in een drie-kamerwoning op de hoek van Tenth Street en Shunk Street in het zuiden van Philadelphia. 19

Zijn oorspronkelijk Duitstalige vader, die in Pressburg (het tegenwoordige Bratislava) was geboren, had in de jaren twintig en dertig een reeks kansloze textiel- en kruidenierswinkeltjes opgezet. Daarna had hij de hoop op een duurzaam eigenaarschap opgegeven en zijn werkzame leven uitgediend als verkoper in een aantal drankzaken, waar hij andermans kassa's leeggeroofd zag worden. In de herinnering van mijn grootvader was zijn moeder een sterke vrouw met een hart van goud, een 'heilige' die zich wijdde aan het dienen van haar man en haar zoons. Op foto's zie ik een vierkante vrouw, in staal geharnast en lomp, koolzwart geschoeid, met een boezem zo fors dat er een complete turbine in had gepast. Jiddisch en Engels kon ze nauwelijks lezen, maar ze verplichtte mijn grootvader en later ook oom Ray tot dagelijkse voorlezing uit de Jiddische pers, zodat ze op de hoogte bleef van de nieuwste rampen die het Jodendom hadden getroffen. Van haar wekelijkse huishoudgeld wist ze altijd een paar dollar opzij te leggen voor de collectebus van de Joodse liefdadigheid. Pogromweesjes kregen te eten, vluchtelingen werden op een stoomschip naar de vrijheid gezet. Hele hellingen in Palestina brachten door haar medemenselijke verduistering gefinancierde sinaasappels voort. 'In de winter hing de was stijf bevroren aan de lijn,' herinnerde mijn grootvader zich. 'Ze moest het wasgoed al die trappen op sjouwen.' Oom Ray kende ik uit de late jaren zes-

tig als een playboy met een hemelsblauwe coltrui en een grijs tweed jasje. Hij had een Alfa Spider en droeg een woest lapje over zijn misvormde linkeroog. Soms deed hij me aan Hugh Hefner denken, soms aan Mosje Dajan. Maar in hun jeugd was Reynard een ziekelijk kind geweest, een studiebol. Toen was mijn grootvader juist de wildebras. Dat jonge katje was nog maar een waarschuwingsschot.

's Zomers zwierf hij van het ontbijt tot het donker rond, in oostelijke richting helemaal tot aan de ranzige Delaware en naar het zuiden wel tot de Navy Yard. Hij zag een uitgezet gezin op de stoep thee drinken tussen hun bedden, lampen, platenspeler en koperen kooi met een parkiet erin. Hij vond een pakje van krantenpapier op het deksel van een vuilnisbak waar een koeienoog in bleek te zitten. Hij zag kinderen en dieren ongenadig en toch geduldig en zorgzaam afgeranseld worden. Voor een methodistenkerk zag hij een Nash met open dak staan met een mensenmenigte eromheen; Marian Anderson stapte uit en zestig jaar later verlichtte de halvemaaan van haar lach nog altijd zijn geheugen.

Over het zuiden van Philadelphia waren talloze Moonblatts en Newmans uitgezwermd, neven en nichten die de bruiloften en begrafenissen uit de kinderjaren van mijn moeder en mijzelf zouden bevolken. Hun huizen waren de pleisterplaatsen van mijn grootvader. Op zijn zwerftochten van de een naar de ander, langs huizenblokken die door Ieren en Italianen werden overheerst, legde mijn grootvader de grondslag voor zijn werk in de oorlogsjaren. Hij cultiveerde geheime contacten onder de Italiaanse bakkers en kruideniers, deed boodschappen voor ze of veegde hun stoep of winkel aan in ruil voor muntjes, citroenijsjes of stukken warm brood. Hij bestudeerde de nuances van ieders gedrag en manier van praten. Als je in Christian Street niet in elkaar wilde worden geslagen, kon je je manier van lopen en de houding van je hoofd zo aanpassen dat het leek alsof je er thuishoorde. Als dat niet lukte – of als je, zoals mijn grootvader, niet vies was van een knokpartij – vocht je vuil. Zelfs de *bravo's* in Christian Street jankten als kleine kinderen als je je duimen in hun oogkassen haakte. Eens in de zoveel tijd vond er op het talud van de spoordijk achter de borstvormige silo's van de kunstmestfabriek een veldslag plaats met latten, loden pijpen, katapulten en stenen. Mijn grootvader raakte een tand kwijt, brak een arm en moest talloze keren worden gehecht. Op zijn linkerbil zat een bobbelig litteken van een bierflesje waar hij tijdens een vechtpartij op een landje achter de suikerfabriek van McCahan op was gaan zit-